

Preek over Genesis 30:25-32:1

- Schildwolde, 31 augustus 2014
- Kees van Dusseldorp

Liturgie

Votum en groet

Ps.8:3,6 [Wiekslag 1-4]

Wetslezing

Ps.139:1,2,11 [Wiekslag 5-8]

Gebed

Lezen: Gen.30:25-32:1

Ps.18:7,9

Preek: Gen.31:3

Ld.435:1,2,5

Gebed

Collecte

Gz.108

Zegen

Gemeente van Jezus Christus,

** gevangen zit je zomaar

Gevangen. Ben je dat? Vastgezet? Gebonden? Misschien voel je je zo. Vastgeklonken aan je hypotheek. Afhankelijk van de UWV. Speelbal van managers. Opgesloten in de kooi van je familie. Beperkt in je zelfontplooiing. Je vrijheid kwijt voor je vriend of vriendin.

Gevangen. Misschien zit je vast in schuldgevoelens of schaamte. Verstrikt in de fouten die je hebt gemaakt. Opgesloten in je eigen verhalen. Slaaf van je gewoonten. Gebukt onder verantwoordelijkheden, verplichtingen en beloften die je hebt gedaan.

Gevangen, niemand wil het zijn. Maar wie is er echt vrij? Word je in je vrijheid niet altijd beperkt door je opvoeding, je genetische code en de omstandigheden? Wanneer ben je eigenlijk vrij? Als je kunt doen wat je wilt? Vrijheid is een ingewikkeld begrip. Als je vrijheid neemt om te stelen, raak je je vrijheid kwijt in de gevangenis. Als je de vrijheid neemt om een ander uit te schelden, raak je je vrijheid kwijt als je in elkaar geslagen in het ziekenhuis beland. Als je de vrijheid neemt om niets te doen voor school, leg je jezelf enorme beperkingen voor de toekomst op. Als je de vrijheid neemt om niet naar God te luisteren, raak je pas echt verstrikt in de dood.

Gevangen, niemand wil het zijn. En toch ben je het zomaar. Ken je dat niet? Denk je dat je alle vrijheid van de wereld hebt? Vergis je niet. Je zit vast met duizend draden aan de leefwereld van nu. Misschien vind je dat prettig. Maar het kan ook knellen. Vastroesten.

Dan lijkt het alsof je met elf zonen heel wat bent. Maar eigenlijk ben je gewoon een slaaf die wordt uitgebuit. Dan lijkt het of je zoveel rijkdom hebt dat je kunt doen wat je wilt. Maar je geboorteland is onbereikbaar. Dan denk je dat je volwassen bent en je eigen keuzes kunt maken. Maar feitelijk zit je nog steeds verstrikt in je eigen leugens waarmee je je eigen toekomst hebt willen organiseren. Jakob, je zit hopeloos vast, echt gevangen.

Deels zijn het je eigen fouten. Deels ben je slachtoffer van de spelletjes die met je gespeeld worden. Deels heb je last van je eigen succes. Maar Jakob, je zit gevangen. Voelt het niet zo? Ben jij die miljonair die als krantenjongen is begonnen? En nu de wereld aan zijn voeten heeft? Wees toch eerlijk! Je zit muurvast. Daar in het spinnenweb van Laban.

** dan loopt je toekomst gevaar

Nu hoeft het nog niet de grootste ramp te zijn. Dat je niet verhuizen kunt naar je droomplek. Dat je geboorteplaats onbereikbaar is. Dat je niet eigen baas bent in de zaak. Dat je in je agenda een aantal verplichtingen hebt staan. Daar valt prima mee te leven. Zeker als je dagelijks bestaan redelijk comfortabel is. Maar het wordt een probleem als het een gevangenschap oplevert, waarmee je leven gevaar loopt. Waardoor je geen toekomst hebt en je op weg bent naar de dood.

En dat is het geval bij Jakob. Zijn toekomst loopt gevaar. 'Jakob, had God je niet twee beloften gedaan? God heeft je een volk beloofd. Dat lijkt er al aardig op. Maar God had je ook een land beloofd. Een land waar zijn volk in vrijheid wonen kan. Waar het zich kan ontwikkelen om de hele wereld tot een zegen te zijn. Jakob, moet jij niet eens terug naar

je land? Je hebt je wel erg vast laten zetten. Geniet je zo van je welvaart? Als er niets gebeurt, komt Gods belofte in gevaar. Je dreigt de lijn van Gods plan door te knippen. En daarmee verspeel je je toekomst. En die van je nageslacht.'

Er bestaat een gevangenschap waarmee je Gods beloften verspeelt. Waarmee je je buiten de sfeer van God plaatst. Soms heet die gevangenschap afgoderij. Gezondheid, rijkdom, relaties, sport, games, social media, het kan je zo in beslag nemen, dat je doof wordt voor de stem van God. En wie Gods stem niet hoort, vindt het leven niet.

Soms heet die gevangenschap zonde. Je maakt een fout, je laat je verleiden, je laat je even gaan door je begeerte, je bent niet eerlijk naar een ander. Dat gaat van kwaad tot erger. Als je inziet dat je verkeerd zit, blokkeert schaamte je om ervoor uit te komen. En wie zonden niet belijdt, kan geen vergeving en vernieuwing ontvangen.

Soms heet die gevangenschap succes. Het gaat je voor de wind, je hebt het goed geregeld. Je voelt je sterk en hebt geen zorgen voor de toekomst. En je denkt niet aan God, komt uit sleur misschien nog in de kerk. Maar je drukt je werkelijke nood weg. Je hart slibt dicht voor God. Je zit gevangen in jezelf.

Als in je leven Gods belofte wordt geblokkeerd, dan loopt je toekomst gevaar. Is het afgoderij? Is het zonde? Is het succes? Is het nog iets anders? Wees toch eerlijk! Kijk in de spiegel van Gods Woord. Spoor de blokkades op, waardoor je jezelf buiten Gods genade plaatst. Praat erover met vertrouwde mensen! En breng ze in gebed voor God. Want het gaat om zijn toekomst met jou. Het gaat om jouw toekomst.

** zelf doen is geen optie

'Ik zou eigenlijk wel graag terug willen gaan. Ik heb hard voor u gewerkt. Mag ik mijn vrouwen en kinderen? Dan kan ik gaan.' Een voorzichtige poging van Jakob. Wordt direct om zeep geholpen als Laban het gesprek weet om te buigen naar loon. Laban wil Jakob niet kwijt. Nog nooit was hij zo rijk. Hij heeft een gevoel dat Jakob zijn gewicht in goud waard is. Jakob is een gezegende. Hij verspreidt overal zegen. Zo iemand wil je niet missen. Bovendien zou Jakob zijn dochters en kleinzonen meenemen. Let wel: zijn dochters en zijn kleinzonen. Niet alleen goedkope arbeidskrachten, maar bovendien een belangrijk onderdeel van zijn aanzien, van zijn eer, van zijn macht. Voor Laban is het bezit.

'Joh, zo kun je niet weggaan. Je hebt vrouwen en kinderen, maar daarmee kun je niet overleven. Meer dan je vrouwen heb je bij mij nog niet verdiend. Denk je dat je rijker wordt als je op eigen benen staat? Wacht, je krijgt opslag. We spreken een beloning af voor je werk. Zeg het maar, wat wil je graag verdienen?'

Kijk, dat zijn leuke vragen van je werkgever... Maar dan komt het er wel op aan wat je vraagt. Niet te weinig, want dan doe je jezelf tekort. Niet teveel, want dan verspeel je je krediet. Jakob vraagt een bescheiden aandeel. 'Ik blijf voor u werken, maar een deel van het vee wordt dan van mij. U krijgt het normale vee, en ik krijg de uitzonderingen. Geef mij alle geiten waar een vlekje of streepje aan zit en alle zwarte schapen.' Laban kan zijn oren niet geloven. Jakob moet uit witte schapen zwarte schapen zien te fokken en uit bruine geiten gevlekte! Een knappe jongen die dat klaarspeelt! Hij gaat snel akkoord. Maar gemeen als hij is, haalt hij diezelfde dag de afwijkende beesten er vast uit en laat

die door zijn zonen drie dagreizen verwijderden van de kudden die Jakob zal weiden. Jakob begint met startkapitaal van nul. Maar bovendien mist hij de voor hem geschikte dieren waarmee hij zou kunnen doorfokken.

Jakob protesteert niet en moppert niet. Kennelijk heeft hij al wel het een en ander geleerd. Maar hij gaat ondertussen wel met de nodige handigheid te werk. Hij haalt bijzondere truuks uit. Legt gestreepte stokken in de drinkbakken. Laat de beesten bij het paren kijken naar gevlekte geiten en de zwarte schapen. Ik weet niet of het werkt. Ik heb geen biologische verklaring gevonden. Als een schapenboer dat vandaag zo zou doen, vermoed ik niet veel succes. Maar de erfelijkheidswetten van Mendel zijn voor God geen probleem. Later zal Jakob in een droom duidelijk worden, dat niet zijn truukjes succesvol waren, maar dat de Heer zelf ervoor zorgt dat de jonge dieren precies voldoen aan de criteria voor Jakobs kudde. Laban mag dan tien keer de afspraak bijstellen, Jakob wordt rijker en rijker. De knecht was zijn directeur de baas. Het zwervertje werd een herdersvorst. Maar Jakob leert er in de loop van de tijd Gods hand in zien.

Met al zijn groeiende rijkdom is hij nog niet vrij. Integendeel, de onderlinge verhoudingen raken ernstig verstoord. Menselijke handigheidjes bieden geen verlossing. Wie vast zit, komt zelf niet uit de gevangenis. Wie verslaafd is, komt op eigen kracht niet los. Wie verstrikt zit, kan zichzelf niet bevrijden. Wie zondaar is, kan zichzelf niet redden. Vrijheid begint ergens anders. Bij bevrijding.

** de God van Betel

‘Ik ben de God van Betel’. Daar begint de bevrijding van Jakob. Bij de Heer die hem aanspreekt. ‘Ik ben de God van Betel.’ Dat is de stem van buiten de gevangenis. De roepstem die Jakob wakker schudt en in beweging brengt. Het is God zelf die ingrijpt.

De God van Betel. Ja, dat weet Jakob nog wel. Twintig jaar geleden, toen hij weggevlucht was van zijn familie nadat hij zijn tweelingbroer Ezau had bedrogen. Toen hij het land van de belofte verliet, als eenzame en onzekere vluchting. Toen had God hem die ladder laten zien, waarlangs de engelen van de aarde omhoog gingen naar de hemel en van de hemel weer terug op aarde kwamen. Toen had Hij de stem van God gehoord. ‘Ik zelf sta je terzijde, ik zal met je meegaan, je beschermen, je niet alleen laten en je eens weer naar dit land terugbrengen.’ Betel, Jakob was daar zo onder de indruk van Gods verschijning aan hem, dat hij daar een steen rechtop gezet had en er olie overheen gegoten had om die te wijden.

‘Ik ben de God van Betel.’ Met alle eerbied gesproken: is dit geen selfie van God de Heer? God, die zichzelf laat zien aan Jakob. En daarbij zelf kiest hoe Hij zich laat zien. Herkenbaar, aansprekend. Vol van liefde en met een duidelijke roeping.

‘Ik ben de God van Betel. Ik heb een vloer van genade onder je voeten gelegd. Ik heb alles gezien wat je hebt meegemaakt en wat je is aangedaan. Ik ben de God die je heeft beloofd dat je weer terug zou komen. Ik roep je nu op om in beweging te komen.’ In de roepstem van God begint de bevrijding van Jakob.

Ik hoor bekende klanken in de zelfopenbaring van de Heer. Klinkt hier niet precies hetzelfde als God tegen ons zou zeggen: ‘Ik ben de God van je doop?’ Ook in de doop legt

God een vloer van genade onder je levensweg. Zegt Hij dat bij je is en alles ziet wat je meemaakt. Geeft Hij je zijn belofte van vergeving, vernieuwing en eeuwig leven. Een selfie van God de Heer. 'Ik ben de God van Betel. Ik ben de God van je doop. Ik was er als eerste. Ik je sterke toezeggingen gedaan. Kom nu in beweging! Verbreek de gevangenis van de dood, overwin de tegenstand tegen mijn heil, schud de strikken van je zonden van je af en leef! Leef als een verlost en bevrijd mens!'

God grijpt in. Hij herinnert je aan zijn beloften. En aan de bijbehorende opdracht. Daar begint de bevrijding. Door deze droom brengt Hij Jakob weer in beweging. En als Laban later met zijn mannen achter Jakob aan jaagt, laat God hem weten dat hij Jakob niets in de weg mag leggen. God zelf zorgt voor de bevrijding. Hij herinnert Jakob aan zijn genade en aan zijn belofte. Hij spreekt en er gebeurt iets. Hij roept en er komt leven. Bij de God van Betel gaat de toekomst open. Hij bevrijdt. Hij alleen.

** leven in vrijheid moet je leren

Eigenlijk is daarmee de bevrijding al gerealiseerd. Bij het spreken van de Heer. Er gaat bij Jakob een knop om. En de Jakob na de ontmoeting met God, die bezig gaat om zijn vrijheid te realiseren, laat een heel ander beeld zien dan de Jakob voor de ontmoeting met God, die met zijn handigheid alles probeerde te realiseren. De Jakob die met halfzachte pogingen niet weg kon komen uit zijn gevangenis. Moet je eens kijken wat er allemaal verandert vanaf het moment dat God zich presenteert als de God van Betel! Jakob luistert en wordt een ander mens. Een nieuw mens. Die vrijheid kent. En vrijheid zoekt.

Eindelijk heeft Jakob eens een echt gesprek met zijn vrouwen. Voor het eerst laat hij zich niet door hen sturen, maar zoekt hij communicatie. En hij vindt bij Rachel en Lea een dankbaar gehoor. Voor het eerst zijn de beide zussen het met elkaar eens: hun frustratie over de hebzucht en bezitterigheid van hun vader is net zo groot als hun vertrouwen in de God van Jakob. Vrijheid maakt gesprek mogelijk.

Jakob vertrekt terwijl Laban de schapen aan het scheren was. Er is opnieuw sprake van bedrog. In het geheim vertrekt Jakob. Maar als hij daar door Laban op wordt aangesproken is hij ontroerend eerlijk: 'Laban, ik was gewoon bang. Bang om mijn vrouwen en zonen te verliezen. Bang om alles kwijt te raken. Bang voor jou.' Vrijheid maakt openhartigheid mogelijk.

En als Laban hem aanspreekt op de diefstal van zijn godenbeeldjes, dan staat Jakob er als een zelfbewuste man. Hij gaat de strijd niet aan, maar is overtuigd van zijn recht. 'Zoek alles maar na. Bij wie u uw goden vindt, die zal doodstraf krijgen.' Dat het zijn lievensvrouw Rachel betreft, daar heeft hij geen weet van. Rachel, die de beeldjes bij vertrek nog snel had meegenomen. Een uitlegger zegt het heel mooi: het waren voor Rachel de knuffels van thuis. Ze betekenden vertrouwdheid en geborgenheid voor de vrouw die zich eenzaam en angstig voelde. Ze bedroog ermaa én haar vader én haar man. Daarmee liet ze zien de vrijheid in God nog niet aan te kunnen. Ze kon niet zonder haar afgodjes. Je ziet Laban woedend de tenten van Jakob doorstruinen. Alles gaat overhoop. Behalve het kamelenzadel waar zijn dochter Rachel op zit en niet kan opstaan omdat ze zogenaamd ongesteld is. Een spottende knipoog naar de machteloosheid van afgoden.

Als Laban onverrichterzake terugkomt, verandert de toon van Jakob. In een indrukwekkende toespraak wast hij Laban de oren. Hij wijst niet alleen op zijn onschuld, maar ook op zijn grenzeloze inzet. En dat alles verbindt hij aan de hulp die hij van God heeft gekregen. De God van Abraham en de Ontzagwekkende van Isaak: die God heeft rechtgesproken. Die God heeft mij bevrijd. Die God heeft mij gezegend. In zijn vrijheid vindt Jakob de moed om het conflict aan te gaan. Het lef om in alle gelijkwaardigheid de waarheid te zeggen. Vrijheid geeft vertrouwen. Vrijheid leert verantwoordelijkheid nemen.

Leven in vrijheid moet je leren. Mensen die in de gevangenis hebben gezeten, hebben moeite om in vrijheid te leven. Je moet het leren. Ook de vrijheid in God. Bevrijd van de zonde, van de duivel en van de dood. Maar dan is het heel goed merkbaar. Vrijheid maakt echt gesprek mogelijk en zoekt de communicatie. Vrijheid maakt openhartigheid mogelijk, ook over je angst en je zorgt. Vrijheid geeft vertrouwen in de rechtvaardigheid van God. Vrijheid leert verantwoordelijkheid leven. Wij moeten het steeds weer leren. Wat het betekent om vrij te zijn. Hoe je dan in het leven staat. Hoe je dan met mensen omgaat. Vanuit de vrijheid in Jezus Christus.

** vrijheid niet zonder grenzen

De God van Betel roept Jakob tot vrijheid. En brengt hem terug in het beloofde land. Want God is met Jakob bezig. Met het volk dat uit hem komen zal. Met het land dat Hij hem geven zal. En ook met zijn persoon. Deze aartsvader van Israel krijgt een leerschool in geloof. Hij maakt een groeiproces door. Hij verandert. Langzaam maar zeker wordt hij omgevormd door de Geest van God. Van een slinkse bedrieger naar een man met open vizier. Van een ongeduldige toneelspeler naar een man die in vertrouwen en rust zijn weg gaat. Van vluchtgedrag en slachtofferrol naar iemand die verantwoordelijkheid neemt.

Dat gebeurt met een mens die naar de God van Betel luistert. De mens die gehoor geeft aan de God van zijn of haar doop. Gehoorzaamheid geeft vrijheid. Dat klinkt tegenstrijdig. Maar het is wel de werkelijkheid. Net zo goed als dat grenzen nodig zijn om de vrijheid te onderstrepen. Jakob en Laban sluiten een verbond en trekken een grens: hier mogen wij niet overheen om elkaar niet in de weg te zitten. Zoals de Heer later na de bevrijding ook de geboden van de wet gaf. Grenzen die de vrijheid bewaren en onderstrepen.

De vrijheid van Jakob ligt vast in een contract. Een officiële uitspraak. Zo officieel als jouw bevrijding is. Rechtvaardig verklaard door God de Heer. Je bent vrijgesproken op goede gronden. Op het werk van Jezus Christus. Wat een krachtige genade! Bevrijd door de God van Betel, die zich ook aan jou heeft verbonden. Je bent vrijgesproken om de Heer te kunnen dienen. Om te leven met toekomst. Je hoeft jezelf niet te redden. Laat de Heer je grenzen bepalen. Luister naar zijn stem, geef gehoor aan zijn woord, bekeer je van je zonden en kom in beweging. Want God bevrijdt. Hij alleen. Uit de gevangenis van de zonde en de dood. Naar het leven met toekomst. Het leven in het beloofde land. Het leven met God zelf.

Amen